МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____
(підпис)
“___” _____ 2025 р.

РЕФЕРАТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за бакалаврською програмою професійного спрямування
«Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування»
на тему: «Місцеве оподаткування в Україні: практика та проблеми вдосконалення»

Виконавець:
студентка ФФБС, 41 гр
Краснова Я. Д.

Науковий керівник:
доктор економічних наук, професор

Слатвінська Марина Олександрівна

ОДЕСА – 2025

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Місцеве оподаткування відіграє ключову роль у формуванні фінансової основи місцевих бюджетів в Україні, будучи одним із головних інструментів забезпечення фінансової самостійності територіальних громад. Завдяки надходженням від місцевих податків і зборів органи місцевого самоврядування отримують можливість реалізовувати соціально важливі проєкти, фінансувати сферу освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, благоустрою територій та інші напрями, що безпосередньо впливають на якість життя населення.

Особливого значення місцеве оподаткування набуває в умовах поглиблення процесів економічної децентралізації, що активно впроваджується в Україні впродовж останніх років. Посилення фінансової незалежності громад передбачає не лише розширення їх повноважень, а й збільшення відповідальності за ефективне адміністрування податків та раціональне використання бюджетних ресурсів.

Однак на практиці система місцевого оподаткування стикається з рядом викликів. Серед найбільш суттєвих проблем - складність і неоднозначність податкових норм, які нерідко спричиняють непорозуміння між суб'єктами господарювання та податковими органами. Брак прозорості у процедурах стягнення місцевих податків, а також недостатня адаптація фіскальної політики до умов конкретних територій, створюють додаткове навантаження на платників податків та знижують загальний рівень податкової культури.

Крім того, значною перешкодою для ефективності місцевого оподаткування є обмежена поінформованість населення та підприємців щодо своїх податкових зобов'язань. Підвищення рівня обізнаності, відкритість податкової інформації та покращення комунікації між владою й громадянами є важливими кроками до формування справедливої, зручної та ефективної системи оподаткування на місцях.

Таким чином, вдосконалення місцевого оподаткування має стати пріоритетом для державної та місцевої влади. Лише у поєднанні з прозорим

законодавством, ефективним адмініструванням і зростаючою податковою свідомістю суспільства можливе формування сильної, самодостатньої громади, здатної забезпечити стабільний розвиток та добробут своїх мешканців.

Актуальність дослідження місцевого оподаткування в Україні зумовлена його визначальною роллю у забезпеченні фінансової спроможності та сталого розвитку територіальних громад, особливо в контексті триваючої реформи децентралізації. Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування є критично важливим для ефективного виконання делегованих функцій та надання якісних публічних послуг. Місцеві податки та збори становлять вагому частку доходів місцевих бюджетів, а тому їх ефективне адміністрування і справедливий розподіл мають безпосередній вплив на рівень соціально-економічного розвитку регіонів.

Надходження від місцевого оподаткування використовуються для фінансування широкого спектра суспільно значущих сфер — від освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, до розвитку інфраструктури, житлово-комунального господарства та благоустрою. Саме тому удосконалення системи місцевого оподаткування є не лише фінансовим, а й стратегічним завданням для підвищення якості життя громадян.

Посилення ролі місцевих бюджетів у фінансовій системі держави, виклики війни, економічні труднощі та потреба у відновленні територій після збройної агресії роблять питання ефективного функціонування місцевого оподаткування ще більш актуальним. Сучасна ситуація потребує розробки нових підходів до оподаткування на місцях, підвищення прозорості та гнучкості фіскальної політики, що відповідала б реальним умовам та потребам громад.

Аналіз наукових джерел свідчить про значну увагу дослідників до проблематики місцевого оподаткування. Серед вчених, які зробили вагомий внесок у розвиток цієї тематики, варто відзначити П. Боровика, Н. Бундз, Г. Василевську, Л. Вдовічеву, О. Водолазьку, І. Волохову, К. Гетьмана, В. Глухову, Б. Гузара, С. Дідура, В. Дем'янишина, М. Думчикова, А. Ібатулліну, В. Іваненка, Я. Калустяна, О. Кириленка, Т. Кізиму, А. Кізиму, А. Кравчука, А. Крисоватого, М. Крупку, М. Лавріва, Н. Лису, І. Лобачеву, І. Луніну, Л. Маркову, Л. Петику, Г.

Потокі, О. Прокопенка, Я. Самусевича, Р. Сороку, Н. Сошку, Н. Хатнюк, В. Хмельницьку, В. Шалімова, Б. Шулюка. Їхні праці розкривають різні аспекти функціонування місцевих податків — від теоретичних основ до прикладних механізмів їх реалізації та вдосконалення.

Таким чином, подальше вивчення механізмів місцевого оподаткування є вкрай важливим для підвищення ефективності місцевого управління, розширення фінансових можливостей громад та формування сильної системи місцевого самоврядування в Україні.

Мета дослідження - дослідження сучасного стану місцевого оподаткування в Україні, виявлення проблем та формулювання рекомендацій щодо вдосконалення місцевих податків і зборів для забезпечення фінансової самостійності територіальних громад.

Поставлена мета спонукала до формування і вирішення таких завдань дослідження:

- дослідити економічний зміст та функції місцевого оподаткування;
- розкрити роль місцевого оподаткування як джерела доходів місцевих бюджетів;
- дослідити законодавчо-нормативне забезпечення місцевого оподаткування в Україні;
- проаналізувати структуру й динаміку місцевих податків і зборів;
- здійснити аналіз адміністрування місцевих податків в Україні;
- виявити проблемні аспекти місцевого оподаткування в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливість його застосування в Україні;
- сформувати напрями підвищення ефективності функціонування місцевого оподаткування в Україні.

Об’єктом дослідження є процес оподаткування місцевими податками і зюорами.

Предметом дослідження є фінансово-економічні відносини, які виникають при функціонуванні місцевого оподаткування.

Методи дослідження. У процесі дослідження місцевого оподаткування застосовуються різноманітні наукові підходи та методи, які дозволяють всебічно охопити предмет дослідження, виявити закономірності його функціонування та запропонувати обґрунтовані шляхи вдосконалення. Порівняльний аналіз застосований для вивчення податкових підходів у різних регіонах України, а також у зарубіжних країнах. Такий аналіз допомагає виявити спільні риси, відмінності, переваги та недоліки наявних систем місцевого оподаткування, що є корисним для запозичення позитивного досвіду, адаптації кращих практик до українських умов та формування обґрунтованих пропозицій щодо реформування. Емпіричний аналіз дозволив оцінити реальний стан функціонування місцевих бюджетів, обсяги надходжень від місцевих податків, структуру доходів та динаміку їх змін у часі. Використання статистичних даних, фінансової звітності та результатів опитувань дає змогу об'єктивно оцінити ефективність існуючої системи оподаткування та виявити основні чинники, що впливають на наповнення бюджетів. Системний підхід забезпечив комплексне бачення проблематики місцевого оподаткування. Він передбачає розгляд цього явища як складної взаємопов'язаної сукупності економічних, правових, адміністративних, соціальних та політичних факторів, що визначають його ефективність. Застосування системного підходу дозволяє розробити цілісні та взаємоузгоджені рекомендації для підвищення ефективності місцевої податкової політики. Використання цих методів дослідження у сукупності забезпечило глибоке та обґрунтоване вивчення місцевого оподаткування як важливого інструменту фінансової децентралізації та розвитку територіальних громад.

Інформаційна база. У процесі дослідження використовується широкий спектр інформаційних джерел, що дозволяє забезпечити глибину, достовірність і всебічність аналізу. Основу емпіричної бази становлять звітні дані Міністерства фінансів України, Рахункової палати, Державної фіскальної служби, Державної казначейської служби України, а також статистичні матеріали Державної служби статистики України. Нормативно-правову основу дослідження формують Конституція України, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, а також постанови Кабінету Міністрів України, які регулюють сферу місцевих

фінансів та оподаткування. Окрему увагу приділено аналізу звітних даних про виконання бюджету Козлівської об’єднаної територіальної громади за доходами, що дозволяє здійснити прикладну оцінку ефективності місцевого оподаткування на рівні конкретної громади. Це забезпечує зв’язок між загальнодержавними тенденціями та особливостями функціонування фінансової системи на місцевому рівні.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел і додатків. Кваліфікаційна робота викладена на 86 сторінках, містить 11 таблиць, 8 рисунків. Список використаних джерел налічує 60 найменувань, розміщених на 6 сторінках

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі розкрито економічний зміст та функції місцевого оподаткування. Висвітлено роль місцевого оподаткування як джерела доходів місцевих бюджетів. Досліджено законодавчо-нормативне забезпечення місцевого оподаткування в Україні.

У другому розділі здійснено аналіз структури й динаміки місцевих податків і зборів. Проаналізовано адміністрування місцевих податків в Україні та виявлено проблемні аспекти місцевого оподаткування в Україні.

У третьому розділі досліджено зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливість його застосування в Україні. Окреслено напрями підвищення ефективності функціонування місцевого оподаткування в Україні.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи проведене дослідження місцевого оподаткування в Україні слід зробити наступні висновки:

1. Місцеве оподаткування є важливою складовою фінансової системи держави, оскільки забезпечує формування фінансових ресурсів для функціонування органів місцевого самоврядування та реалізації їхніх повноважень. Воно охоплює податки і збори, що встановлюються в межах чинного законодавства місцевими органами, і слугує основним інструментом забезпечення фінансової самостійності територіальних громад. Різноманітність наукових підходів до визначення сутності місцевого оподаткування дає підстави трактувати його як сукупність податків і зборів, які запроваджуються та адмініструються органами місцевого самоврядування з метою зміцнення фінансової автономії, реалізації соціальних, економічних і управлінських функцій. До місцевих податків в Україні належать податок на майно (включаючи податок на нерухомість, плату за землю, транспортний податок) та єдиний податок, які виконують низку функцій - фінансову, регуляторну, соціальну, контрольну та стимулюючу. Кожна з них сприяє ефективному використанню ресурсів, підтримці економічного розвитку, покращенню добробуту населення та забезпеченню стабільності на місцевому рівні.

2. Аналіз показав, що місцеве оподаткування відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової незалежності громад, дозволяючи їм фінансувати соціальні послуги, освітню та медичну інфраструктуру, а також місцеві програми розвитку. Відповідно до наведених даних, доходи територіальних громад зросли з 21,3 млрд грн у 2019 році до 285,1 млрд грн у 2023 році, що є результатом децентралізації та передачі більших повноважень громадам.

3. Нормативно-правова база місцевого оподаткування в Україні ґрунтується передусім на Податковому кодексі, який регулює порядок встановлення, адміністрування та сплати місцевих податків, однак актуальною залишається проблема частих змін законодавства та його невідповідності сучасним економічним умовам. Стабільність і передбачуваність правового регулювання є необхідною умовою для зміцнення фінансової самостійності громад.

4. Найбільшу частку надходжень забезпечують податок на майно та єдиний податок - разом понад 90% усіх місцевих податків. Зростання обсягів

надходжень зумовлене також покращенням адміністрування та проведенням реформ у податковій сфері, хоча стабільність цих надходжень залежить від економічної ситуації, змін законодавства та впровадження пільг. Інші джерела, такі як туристичний збір чи плата за паркування, ще не стали істотними складовими бюджетів, однак мають потенціал для розвитку.

5. Дослідження адміністративного механізму справляння податків в умовах децентралізації засвідчило, що передача органам місцевого самоврядування додаткових повноважень в адмініструванні є важливим кроком для покращення фіскальних результатів і підвищення ефективності управління фінансами. Однак реальні загрози, такі як війна та інфляція, можуть негативно впливати на спроможність платників податків виконувати свої обов'язки.

6. Проблеми місцевого оподаткування включають нестабільність законодавства, низьку ефективність адміністрування, слабку інформованість платників податків, а також обмежену автономію місцевих органів. Їхнє вирішення потребує удосконалення нормативної бази, модернізації адміністрування, покращення інформування громадян та розширення повноважень громад. Запропоновані напрями вдосконалення місцевого оподаткування включають стабілізацію законодавства, розширення фінансової автономії, впровадження електронних систем адміністрування, оптимізацію податкових пільг, посилення контролю за дотриманням податкових зобов'язань, формування податкової культури та підвищення поінформованості платників. Українська податкова система має адаптуватися до нових викликів, орієнтуючись на міжнародний досвід. Запозичення позитивної практики, такої як розширення автономії місцевих органів, впровадження електронного адміністрування, проведення навчальних кампаній, а також гнучке регулювання податкових ставок залежно від потреб регіонів, може значно покращити стан місцевого оподаткування. Попри складнощі, пов'язані з централізованим регулюванням та економічною нестабільністю, реформування системи місцевих податків на основі світових підходів є важливим чинником фінансової незалежності громад та стимулювання сталого економічного розвитку України.

7. Зарубіжний досвід функціонування місцевого оподаткування свідчить про високий рівень самостійності муніципалітетів у запровадженні та визначенні механізмів справляння податків, що суттєво відрізняється від української практики, де повноваження органів місцевого самоврядування у цій сфері значно обмежені, а більшість місцевих податків та зборів регулюються на центральному рівні. Використання моделей розвинених країн з ефективною системою місцевого оподаткування може дати змогу зміцнити фінансову стійкість місцевих бюджетів, розширити їх дохідну базу, активізувати соціально-економічний розвиток територій та вдосконалити місцеву фіскальну політику. Натомість, чинна система місцевого оподаткування в Україні не здатна повною мірою забезпечити реалізацію цілей державної політики та задоволення потреб платників податків.

8. Проведений аналіз формування місцевих бюджетів за рахунок податків і зборів дав змогу виявити ключові проблеми, серед яких варто назвати недостатню автономію місцевих органів у питаннях податкового регулювання, низький рівень ефективності адміністрування, недосконаліть механізму надання пільг з податку на майно, відсутність прозорості в оподаткуванні, прогалини в законодавстві та неналежну якість оцінювання об’єктів оподаткування.

Для вирішення зазначених проблем необхідно посилити фінансову самостійність громад, удосконалити адміністрування податкових надходжень, створити чіткий і справедливий механізм надання пільг, а також запровадити ефективну систему розподілу податкових доходів між рівнями влади. Для вдосконалення системи місцевого оподаткування варто зосередитись на наступних пріоритетах:

- Забезпечення стабільної фінансово-економічної основи місцевого самоврядування.
- Удосконалення нормативно-правової бази у сфері справляння місцевих податків і зборів.
- Оптимізація податкового навантаження, з урахуванням регіональних особливостей і балансу між центром і місцевими громадами.

- Підвищення фіскальної ефективності обов’язкових платежів, шляхом покращення адміністрування, перегляду податкових пільг та зменшення рівня ухилення від сплати податків.
- Розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо встановлення, змін та адміністрування місцевих податків і зборів.
- Запровадження єдиних стандартів для окремих видів місцевих податків, що мають стратегічне значення для фінансування місцевих потреб.
- Регулярний перегляд податкових ставок відповідно до соціально-економічних умов кожного регіону.

Застосування таких підходів дозволить не лише підвищити результативність функціонування місцевої податкової системи, а й забезпечить зростання доходів громад, що, у свою чергу, сприятиме їх соціально-економічному розвитку.

АНОТАЦІЯ

Краснова Я. Д. «Місцеве оподаткування в Україні: практика та проблеми вдосконалення**».**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою професійного спрямування «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

В роботі розкрито економічний зміст та функції місцевого оподаткування. Висвітлено роль місцевого оподаткування як джерела доходів місцевих бюджетів. Досліджено законодавчо-нормативне забезпечення місцевого оподаткування в Україні.

Здійснено аналіз структури й динаміки місцевих податків і зборів. Проаналізовано адміністрування місцевих податків в Україні та виявлено проблемні аспекти місцевого оподаткування в Україні.

Досліджено зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливість його застосування в Україні. Окреслено напрями підвищення ефективності функціонування місцевого оподаткування в Україні.

Ключові слова*: податок, оподаткування, місцеві податки, податок на доходи фізичних осіб, місцеве оподаткування, доходи*.

ANNOTATION

Krasnova Ya. “Local taxation in Ukraine: practice and problems of improvement”.

Qualification work for obtaining a bachelor’s degree in specialty 072 “Finance, banking and insurance” according to the educational program of the professional direction “Finance, financial management and insurance”. – Odessa National Economic University. – Odesa, 2025.

The paper reveals the economic content and functions of local taxation. The role of local taxation as a source of income for local budgets is highlighted. The legislative and regulatory support for local taxation in Ukraine is studied.

The structure and dynamics of local taxes and fees are analyzed. The administration of local taxes in Ukraine is analyzed and problematic aspects of local taxation in Ukraine are identified.

The foreign experience of local taxation and the possibility of its application in Ukraine are studied. Directions for increasing the efficiency of local taxation in Ukraine are outlined

Keywords: tax, taxation, local taxes, personal income tax, local taxation, income.